

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شاهد

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: الهیات (علوم قرآن و حدیث)

عنوان

سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی و چگونگی تعامل با آنان

از منظر آیات و روایات

استاد راهنما

دکتر رسول محمد جعفری

دانشجو

ابوالفضل تیموری

بهار ۱۳۹۶

شماره: تاریخ:	اظهارنامه دانشجو	 دانشگاه شاهد

اینجناب ابوالفضل تیموری دانشجوی کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد، گواهی می‌دهم که پایان‌نامه تدوین شده حاضر با عنوان: "سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی و چگونگی تعامل با آنان از منظر آیات و روایات" به راهنمایی استاد محترم جناب آقای دکتر رسول محمدجعفری توسط شخص اینجناب انجام و صحت و اصالت مطالب تدوین شده در آن، مورد تأیید است و چنان چه هر زمان، دانشگاه کسب اطلاع کند که گزارش پایان‌نامه حاضر صحت و اصالت لازم را نداشته، دانشگاه حق دارد، مدرک تحصیلی اینجناب را مسترد و ابطال نماید؛ همچنین اعلام می‌دارد در صورت بهره‌گیری از منابع مختلف شامل: گزارش‌های تحقیقاتی، رساله، پایان‌نامه، کتاب، مقالات تخصصی و غیره، به منبع مورد استفاده و پدید آورنده آن به طور دقیق ارجاع داده شده و نیز مطالب مندرج در پایان‌نامه حاضر تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجناب و یا سایر افراد به هیچ کجا ارائه نشده است. در تدوین متن پایان‌نامه حاضر، چارچوب (فرمت) مصوب تدوین گزارش‌های پژوهشی تحصیلات تکمیلی دانشگاه شاهد به طور کامل مراعات شده و نهایتاً این که، کلیه حقوق مادی ناشی از گزارش پایان‌نامه حاضر، متعلق به دانشگاه شاهد می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو (دست‌نویس): ابوالفضل تیموری
 امضاء دانشجو:
 تاریخ: ۹۲/۰۴/۲۴

معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
دفتر تحصیلات تکمیلی

تاریخ: .....

صورتحمله دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد آقای ابوالفضل تیموری دانشجو کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث به شماره دانشجویی ۹۳۷۵۶۵۰۰۲ به ارزش ۴ واحد، رأس ساعت ۱۳:۳۰ عصر روز یکشنبه مورخ ۹۶/۰۲/۰۳ در محل تالار شورای دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد.

تحت عنوان

"سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی و چگونگی تعامل با آنان از منظر آیات و روایات"
تشکیل گردید.

کمیته داوران پایان نامه کارشناسی ارشد پس از استماع دفاعیات و طرح پرسش های لازم در زمینه علمی و تحقیقاتی مرتبط با پایان نامه نامبرده، ارزیابی نهایی خود را به شرح ذیل اعلام نموده است:
رساله نامبرده با نمره **۸۸** (به عدد) و **۳۳۰۰** (به حروف) و با درجه **خیب** مورد تایید قرار گرفت.

امتیازات: طبق ماده ۹۰ آیین نامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد، مصوب جلسه ۷۲۴ مورخ ۸۸/۱/۲۵ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ عالی: ۲۰ تا ۱۹، بسیار خوب: ۱۸،۹۹ تا ۱۶، خوب: ۱۶،۹۹ تا ۱۴، قابل قبول: ۱۴،۹۹ تا ۱۲، غیر قابل قبول: نمره کمتر از ۱۲

انتصابی کمیته داوران پایان نامه کارشناسی ارشد				
عنوان	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	نام دانشگاه	امضاء
استاد راهنمای اول	دکتر رسول محمدجعفری	استادیار	شاهد	
استاد راهنمای دوم (در صورت وجود)	-	-	-	-
داور داخلی	دکتر تریا لعلی	استادیار	شاهد	
داور داخلی دوم (در صورت وجود)	-	-	-	-
داور خارجی	دکتر فلیحه قاضی زاده	استاد	زهره	
داور خارجی دوم (در صورت وجود)	-	-	-	-
نماینده تحصیلات تکمیلی (بدون نمره)	دکتر مصطفی قاضی زاده	استادیار	شاهد	

توضیحات دفتر تحصیلات تکمیلی:

نام و نام خانوادگی دفتر تحصیلات تکمیلی: **مصطفی قاضی زاده** تاریخ:

امضاء:

تقدیم به

پیشگاه رحمة للعالمین خاتم الانبیاء، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و تقدیم به

جانشین بر حق ایشان، امیرالمومنین علی علیه السلام و تقدیم به ریحانه ی نبوی، فاطمة

الزهراء سلام الله علیها و تقدیم به قطب عالم امکان، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه

الشریف روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء.

قدردانی و تشکر

نگارش این پژوهش توفیقی بود که جز با لطف و عنایت خدای مهربان، راهنمایی اساتید، همکاری دوستان و حمایت های خانواده، هدفی دست نیافتنی می نمود.

لذا در ابتدا شاکر خدایی هستم که به اندیشه ام ابتکار، به آرزویم اراده، به اراده ام حرکت، به روحم نشاط، به جسمم تلاش و به جانم درک هدیه های گوناگونش را عطا نمود. در نعمت بی کرانش غرقم نمود و آنی در مسیر طوفانی زندگی تنهایم نگذاشت. او که خود قایق شکننده ی زندگی را در دریای آرام علم دین و محبت اهل بیتش روان ساخت تا با یاد او قلبم مطمئن، ضمیرم امیدوار و نفسم راضی به تقدیر حکیمانه اش گردد.

با تشکر و سپاس فراوان از زحمات بی دریغ استاد عالی قدر جناب آقای دکتر رسول محمد جعفری که زحمت راهنمایی این پایان نامه را بر عهده داشتند و نیز سرکار خانم دکتر ثریا قطبی و سرکار خانم دکتر فتاحی زاده که زحمت داوری پایان نامه را بر عهده گرفتند.

و در انتها بی نهایت از خانواده و بویژه همسر مهربانم متشکرم که حتی اگر نبود حمایت ها و تشویق های مستمرشان، تنها بودن شان در کنارم ذخیره غنی ایمان، عشق، امید و نشاط بود. از خدای آسمان ها عاجزانه می خواهم تا آخرین ثانیه های حیات، بهره مند از نعمت وجود تک تک شان باشم.

چکیده

دین اسلام دارای برنامه ای جامع برای سعادت تمام انسان هاست. کم توانان جسمی و ذهنی نیز از این امر مستثنا نیستند، به طوری که در آموزه های دینی، اشاره های فراوانی نسبت به آنها شده است؛ لذا این تحقیق با روش توصیفی تحلیلی درصدد پاسخ به این سؤال است که سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی به چه صورتی است و تعامل با آنان از منظر آیات و روایات چگونه است؟ بر اساس یافته های پژوهش، در حوزه نگرش کم توانان به خدا و خود، اولاً، کم توانی گونه ای از آزمایش های الهی است و نه تنها سبب حقارت آنان نمی باشد، بلکه مورد تکریم بوده و می توانند از جایگاه معنوی والایی نزد خدا برخوردار باشند؛ ثانیاً، به سبب سختی هایی که در دنیا متحمل می شوند، در عالم آخرت به پاداش الهی دست می یابند، ثالثاً، در این دنیا نیز روزی شان با خداست. در حوزه ی وظایف نیز، کم توانان مجموعه ای از وظایف عبادی، اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی را برعهده دارند که این وظایف در راستای کمال و رستگاری آنان از سوی خداوندی حکیم و دانا تنظیم گردیده است و عدم انجام این وظایف سبب بزرگتر و بیشتر شدن مشکلات آنان می شود. در خصوص چگونگی تعامل با کم توانان، خانواده، جامعه و حکومت ملزم هستند که به یاری آنها شتافته و نیازهای آنان را اعم از مادی، معنوی، عاطفی، اجتماعی و آموزشی تامین نمایند.

واژگان کلیدی : سبک زندگی، تعامل، کم توانان جسمی، کم توانان ذهنی، نگرش، وظایف

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول : کلیات.....
۲	۱-۱. درآمد.....
۳	۲-۱. بیان مسأله.....
۵	۳-۱. اهداف پژوهش.....
۵	۱-۳-۱. هدف اصلی.....
۵	۲-۳-۱. اهداف فرعی.....
۶	۴-۱. پرسش های پژوهش.....
۶	۱-۴-۱. پرسش اصلی.....
۶	۲-۴-۱. پرسش های فرعی.....
۶	۵-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۷	۱-۵-۱. ضرورت نظری تحقیق.....
۷	۲-۵-۱. ضرورت کاربردی تحقیق.....
۸	۶-۱. تعریف های عملیاتی متغیرهای پژوهش.....
۸	۱-۶-۱. تعاریف نظری.....
۹	۲-۶-۱. تعریف مختار.....
۹	۷-۱. نوآوری پژوهش.....
۱۰	فصل دوّم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش.....

- ۱-۲. درآمد..... ۱۱
- ۲-۲. مبانی نظری..... ۱۱
- ۱-۲-۲. نگرش در افراد کم توان..... ۱۱
- ۲-۲-۲. وظایف افراد کم توان..... ۱۳
- ۱-۲-۲-۲. حضور در جامعه..... ۱۳
- ۲-۲-۲-۲. تعلیم و تربیت..... ۱۴
- ۲-۲-۲-۳. کار..... ۱۶
- ۲-۲-۲-۴. آراستگی به ارزش های اخلاقی..... ۱۶
- ۲-۲-۳. چگونگی برخورد با افراد کم توان..... ۱۶
- ۱-۳-۲-۲. پذیرش کم توانان..... ۱۷
- ۲-۳-۲-۲. عدم رفتار غیر متعارف با کم توانان..... ۱۸
- ۲-۳-۲-۳. آموزش..... ۱۹
- ۲-۳-۲-۴. تغییر نگرش جامعه نسبت به کم توانان..... ۱۹
- ۲-۳-۲-۵. گرامی داشتن کم توانان..... ۲۱
- ۲-۳-۲-۶. به کار گیری واژگان مثبت نسبت به کم توانان..... ۲۲
- ۲-۳-۲-۷. حمایت اجتماعی..... ۲۳
- ۲-۳-۲-۸. حمایت های مالی..... ۲۳
- ۲-۳-۲-۹. ایجاد فضاهای مناسب شهری..... ۲۴
- ۲-۲-۴. جمع بندی..... ۲۵
- ۲-۳. پیشینه تحقیق..... ۲۵

۲۵	۲-۳-۱. پیشینه تحقیق در داخل کشور.....
۲۸	۲-۳-۲. پیشینه تحقیق در خارج کشور.....
۳۰	۲-۴. چهارچوب مفهومی تحقیق.....
۳۱	فصل سوم : روش شناسی پژوهش.....
۳۲	۳-۱. درآمد.....
۳۲	۳-۲. نوع تحقیق.....
۳۲	۳-۳. روش پژوهش.....
۳۳	۳-۴. جامعه تحقیق.....
۳۳	۳-۵. نمونه تحقیق.....
۳۳	۳-۶. ابزار اندازه گیری.....
۳۴	۳-۷. روش جمع آوری داده ها.....
۳۴	۳-۸. روش انجام تحقیق.....
۳۴	۳-۹. مراحل انجام تحقیق.....
۳۵	۳-۱۰. روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۳۷	فصل چهارم: یافته های پژوهش.....
۳۸	۴-۱. درآمد.....
۳۸	۴-۲. بررسی سؤال اول تحقیق.....
۳۹	۴-۲-۱. نگرش کم توانان به خدا.....
۳۹	۴-۲-۱-۱. اعتقاد به امتحان الهی.....
۴۲	۴-۲-۱-۲. اقتضای خلقت، عامل تفاوت ها.....
۴۳	۴-۲-۱-۳. بدترین نعمت.....

- ۴-۲-۱-۴. باور به پاداش الهی..... ۴۴
- ۴-۲-۱-۵. اعتقاد به رزاقیت خداوند..... ۴۶
- ۴-۲-۱-۶. باور به تکریم کم توانان توسط خداوند..... ۵۰
- ۴-۲-۱-۷. باور به آسان گیری خدا در تکالیف..... ۵۱
- ۴-۲-۲. نگرش کم توانان به خود..... ۵۲
- ۴-۲-۱. باور به اغتنام کاستی ها..... ۵۳
- ۴-۲-۲. باور به بی تقصیری کم توانان در معلولیت..... ۵۴
- ۴-۲-۳. دائمی نبودن مشکلات..... ۵۷
- ۴-۲-۴. امکان وجود داشتن مشکلات سخت تر..... ۵۸
- ۴-۳. بررسی سوال دوم تحقیق..... ۶۰
- ۴-۳-۱. وظایف عبادی کم توانان..... ۶۱
- ۴-۳-۱-۱. مکلف بودن کم توانان..... ۶۲
۶۲. یک. شرکت در نماز جماعت.....
۶۳. دو. مکلف به تعیین قبله.....
۶۴. سه. تبری.....
۶۶. چهار. دعا.....
- ۴-۳-۱-۲. إسقاط برخی وظایف از کم توانان..... ۶۷
۶۷. یک. نماز جمعه.....
۶۸. دو. امامت جماعت.....

- ۶۹ ..... سه. روزه.
- ۷۰ ..... چهار. جهاد.
- ۷۲ ..... ۳-۱-۳-۴. آسان گیری در وظایف کم توانان.
- ۷۲ ..... یک. نماز.
- ۷۳ ..... دو. حج.
- ۷۵ ..... ۲-۳-۴. وظایف اخلاقی کم توانان.
- ۷۵ ..... ۱-۲-۳-۴. صبر و شکیبایی.
- ۷۸ ..... ۲-۲-۳-۴. ادب.
- ۷۹ ..... یک. عدم گلابه و شکایت.
- ۸۱ ..... دو. بازگو نکردن مشکلات برای نا اهلان.
- ۸۱ ..... ۳-۲-۳-۴. فراگیری مسائل دینی.
- ۸۲ ..... ۳-۳-۴. وظایف اجتماعی و فرهنگی کم توانان.
- ۸۳ ..... ۱-۳-۳-۴. حضور در اجتماع.
- ۸۵ ..... ۲-۳-۳-۴. فعالیت در اجتماع.
- ۸۶ ..... یک. اذان گویی.
- ۸۶ ..... دو. امامت جماعت.
- ۸۷ ..... سه. دعوت و راهنمایی به دین خدا.
- ۸۸ ..... چهار. شهادت دادن.
- ۹۰ ..... ۴-۴. بررسی سوال سوم تحقیق.

- ۹۱-۴-۱. شیوه ی تعامل خانواده با کم توانان.....
- ۹۱-۴-۱-۱. تامین نیازهای مادی.....
- ۹۳. یک. تامین نیازهای درمانی.....
- ۹۴. دو. آراستگی برای شوهر کم توان.....
- ۹۵-۴-۱-۲. تامین نیازهای معنوی.....
- ۹۶. یک. تکریم کم توانان.....
- ۹۷. دو. نیکی به کم توانان با هر کیش و مذهبی.....
- ۹۷-۴-۲. شیوه ی تعامل جامعه با کم توانان.....
- ۹۸-۴-۲-۱. تامین نیازهای مادی.....
- ۹۸. یک. حمایت های مالی.....
- ۱۰۰-۴-۲-۲. تامین نیازهای معنوی.....
- ۱۰۱. یک. کرامت بخشیدن به کم توانان.....
- ۱۰۲. دو. رعایت احکام فردی در مواجهه با کم توان.....
- ۱۰۳-۴-۲-۳. تامین نیازهای عاطفی.....
- ۱۰۳. یک. مهرورزی با کم توانان.....
- ۱۰۵-۴-۲-۴. تامین نیازهای اجتماعی.....
- ۱۰۵. یک. تعامل و ارتباط با کم توانان.....
- ۱۰۸. دو. یاری رساندن به کم توانان.....
- ۱۰۹. سه. آزار نرساندن به کم توانان.....
- ۱۱۳-۴-۳. شیوه ی تعامل حکومت با کم توانان.....

- ۱-۳-۴-۴-۴. تامین نیازهای مادی..... ۱۱۴
- یک. تامین معیشت کم توانان..... ۱۱۵
- دو. تهیه ی امکانات مورد نیاز کم توانان..... ۱۱۸
- سه. پیگیری ازدواج و طلاق کم توانان..... ۱۱۹
- ۲-۳-۴-۴-۴. تامین نیازهای اجتماعی..... ۱۲۱
- یک. ارتباط با کم توانان..... ۱۲۱
- دو. مسئولیت دادن به کم توانان..... ۱۲۲
- ۳-۳-۴-۴-۴. تامین نیازهای آموزشی..... ۱۲۳
- فصل پنجم : نتیجه گیری ، بحث و پیشنهادات..... ۱۲۶**
- ۱-۵. درآمد..... ۱۲۷
- ۲-۵. مروری بر نتایج پژوهش..... ۱۲۷
- ۱-۲-۵. نتایج بررسی سؤال اول پژوهش..... ۱۲۷
- ۲-۲-۵. نتایج بررسی سؤال دوم پژوهش..... ۱۲۸
- ۳-۲-۵. نتایج بررسی سؤال سوم..... ۱۲۹
- ۳-۵. بحث..... ۱۳۰
- ۴-۵. روش پژوهش..... ۱۳۱
- ۵-۵. جامعه تحقیق..... ۱۳۲
- ۶-۵. ابزار اندازه گیری..... ۱۳۲
- ۷-۵. محدودیت های پژوهش..... ۱۳۲

۱۳۲	..... ۸-۵ پیشنهادها
۱۳۲	..... ۱-۸-۵. پیشنهادهای پژوهشی
۱۳۳	..... ۲-۸-۵. پیشنهادهای کاربردی
۱۳۴	..... منابع
۱۴۹	..... پیوست ها
۱۴۹	..... پیوست های سوال اول
۱۵۱	..... پیوست های سوال دوم
۱۵۷	..... پیوست های سوال سوم
۱۶۳	..... چکیده انگلیسی

فصل اوّل

کلیّات پژوهش

۱-۱. درآمد :

کم توانان جسمی و ذهنی که در گذشته معلول خوانده می شدند، یکی از مهم‌ترین اقشار جامعه می باشند. کم توانان جسمی و ذهنی از نعمت سلامتی در جسم یا ذهن، که از مهم ترین نعمت هایی است که اغلب افراد جامعه از آن برخوردار هستند، محروم می باشند و این مساله آنان را در زندگی دچار مسائل بخصوصی نموده است. اینگونه افراد به دلیل نقص ها و کمبودهای ظاهری، أحياناً دارای نگرش ها و رفتارهایی متفاوت هستند که تعامل خاصی را با آنان، از سوی دیگران می طلبد؛ کما اینکه انتظاراتی که دیگران از آنان دارند، با انسان های عادی تفاوت هایی دارد. دین اسلام به اینگونه افراد توجه داشته است و سبک زندگی متفاوتی را برای آنان در نظر گرفته است که این از مجموعه ی آیات و روایات قابل برداشت می باشد. علی رغم توجه و عنایت دین اسلام به کم توانان جسمی و ذهنی، سبک زندگی آنان در حوزه ی نگرش ها و وظایف و شیوه ی تعامل دیگران با آنان، کمتر مورد توجه اندیشمندان و محققان بوده است؛ این در حالی است که آشنایی هر چه بیشتر با سبک زندگی اینگونه افراد، چه در حوزه نگرش ها و وظایف شان و چه در حوزه ی چگونگی تعامل دیگران با آنان، کمک زیادی به بهتر زیستن آنها خواهد نمود.

از آن جا که سر آغاز هر پژوهش هدفدار، به معرفی دقیق و بیان ویژگی ها و ضرورت ها و اهداف آن اختصاص دارد، در این فصل به ترتیب به توضیح: بیان مسئله، اهداف تحقیق در قالب هدف اصلی و اهداف فرعی، پرسش های تحقیق در قالب پرسش اصلی و پرسش های فرعی، اهمیت و ضرورت تحقیق، تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها و نوآوری تحقیق پرداخته خواهد شد.

۱-۲. بیان مسئله

خداوند خالق هر چیزی است «اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ» (زمر، ۶۲) و هر چیزی را به نیکویی آفریده «الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ» (سجده، ۷) و مخلوقات را در شکل های گوناگونی خلق کرده است «وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا» (نوح، ۱۴). از میان آفریده های خدا، برخی از انسان ها با نقص های ظاهری جسمانی و ذهنی متولد شده اند. این کمبودها و نقص های ظاهری دلیل بی توجهی یا ظلم خداوند به آنها نیست؛ بلکه متکی بر قوانین و نوامیس حاکم برعالم خلقت بوده و نیز بر اساس حکمت ها و مصالح الهی اینگونه متولد شده اند.

بنا بر آیات و روایات، آفریده شدن کم توانان با چنین نقص هایی از تکلیف آنها چیزی نمی کاهد ولیکن سبک زندگی متفاوتی را نسبت به سایر انسان ها، خواه در بُعد نگرش و خواه در بُعد رفتار اقتضا می کند؛ کما اینکه تعامل متفاوتی را از سوی خانواده، جامعه و حاکمیت با آنان می طلبد.

برای نمونه یک فرد معلول در بعد نگرش خویش باید بداند که این نقص ظاهری، یک امتحان و آزمایش الهی است «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ» (بقره، ۱۵۵): «و قطعاً شما را به چیزی از قبیل ترس و گرسنگی و کاهش در اموال و جانها و محصولات می آزمایشیم و مژده ده صابران را.»

همچنین در بعد رفتار نیز برای نمونه می توان به این روایت اشاره کرد که: هنگامی که پیامبر (ص) قصد آتش زدن خانه هایی که اهالی آن در نماز جماعت شرکت نمی کردند را نمود، نایبانی آمد و گفت: ای رسول خدا! من نابینا هستم و چه بسا صدای اذان را بشنوم اما کسی را

فصل اول: کلیات پژوهش

نمی یابم تا مرا به نماز جماعت با شما برساند! پیامبر (ص) به او فرمود: از خانه ات تا مسجد طنابی بکش و در نماز جماعت حاضر شو! (طوسی، ۱۴۰۷ق، ۲۶۶/۳)

بر پایه ی آموزه های دین، معلولان جسمی و ذهنی محترم اند و خدا نیز در برابر آن آسیب ها به آنان پاداش می دهد، چنان که به نیکی کنندگان به آنان هم پاداش می دهد (جوادی آملی، ۱۳۹۲ش: ۴۲۵). بنا بر این دین اسلام به کمک و مساعدت به افراد معلول توصیه نموده است و مسلمانان باید به این مطلب توجه نموده و افراد معلول را در جامعه اسلامی از یاد نبرند. قرآن کریم تنها کتاب آسمانی است که افراد دارای معلولیت بینایی، شنوایی و حرکتی را از نظر انسانی مساوی افراد عادی دانسته و در آیات متعدد، چنان که در آیات ابتدایی سوره عبس آمده، شأن انسانی برای آنها قائل شده است و نه تنها بر تعامل مثبت و انسانی و احترام آمیز با معلولین تاکید دارد، بلکه کسانی که با ترش رویی با معلولین برخورد کرده اند مورد عتاب و سرزنش خدا قرار گرفته و توبیخ شده اند (نوری، ۱۳۹۳: ۲۲۸).

در باب اهمیت تعامل حکومت با افراد کم توان نیز، توصیه ی امام علی (ع) در عهدنامه مالک اشتر قابل تأمل است: «خدا را! خدا را! در طبقه فرودین از مردم، آنان که راه چاره ندانند و از درویشان و نیازمندان و بینوایان و از بیماری بر جای ماندگانند، که در این طبقه مستمندی است خواهند، و مستحق عطایی است به روی خود نیاورنده» (سیدرضی، ۱۳۷۸ش: ۳۳۵).

در زمینه ی کم توانان جسمی یا ذهنی پژوهش هایی چند به خامه محققان آمده است؛ برای نمونه می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

فصل اول: کلیات پژوهش

حسن علایی (۱۳۹۱) در پایان نامه ی خود با عنوان " نابینایی از منظر آیات و روایات "، کرمی (۱۳۸۴) در پایان نامه ی خود با عنوان " احکام اعمی در فقه اسلامی "، اسلام پور کریمی (۱۳۹۱) در مقاله ی خود با عنوان " نابینایان مسجدی و فضیلت یاری رسانی به آنها از منظر اسلام "، نوری (۱۳۹۳) در مقاله ی خود با عنوان " تناسب آیات قرآنی در عرصه تکریم معلولین "، قاسمی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان " احکام و تکالیف شرعی ناشنوایان " و محب الرحمان و قاضی زاده (۱۳۹۴) در مقاله ی خود با عنوان " حدود قدرت بر رکوع و تاثیر آن بر نماز معلولین " به موضوع کم توانان جسمی در آیات و روایات پرداخته اند.

به رغم وجود پژوهش های انجام شده در این موضوع، هیچ پژوهشی به بررسی جامع و دقیق سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی و چگونگی تعامل با آنان نپرداخته است؛ لذا این پژوهش در پی پاسخ به این سوال است که سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی به چه صورتی است و تعامل با آنان از منظر آیات و روایات چگونه است؟

۱-۳. اهداف پژوهش

۱-۳-۱. هدف اصلی

«تحلیل سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی (در حوزه نگرش ها و وظایف) و چگونگی تعامل با آنان از منظر آیات و روایات»

۱-۳-۲. اهداف فرعی

۱. تحلیل سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی در بعد نگرش از منظر آیات و روایات

۲. تحلیل سبک زندگی کم توانان جسمی و ذهنی در بعد وظایف از منظر آیات و روایات